

Gemeente,

Eschatologische teksten, uit de bijbel of uit andere bronnen, hebben een bijzondere uitwerking.

Aan de ene kant spreken deze teksten enorm tot de verbeelding.

Hoeveel boeken en films zijn niet gebaseerd op de dreigende ondergang van de aarde, van een meteoriet die op de aarde zal neerslaan tot dinosauriërs die weer tot leven komen, van ernstige ziekteverwekkers die de mensheid bedreigen tot criminele meesterbreinen die de macht over willen nemen.

De spanning die een dergelijke dreiging met zich meebrengt, is een perfect kader voor een meeslepend verhaal waarin het, meestal door de hoofdpersoon die uitgroeit tot een held, allemaal uiteindelijk toch nog weer goed komt.

Het heimelijke verlangen in veel mensen om zelf ook een held te zijn, wordt door de commercie gretig gebruikt in talloze computergames en bordspellen waarin allerlei moeilijkheden en boosaardige tegenstanders moeten worden overwonnen.

Als jij niet wint, loopt het met de wereld niet goed af.

Net als in eschatologische teksten in de bijbel lijken al die rampen zich volkomen buiten mensen om te voltrekken.

Ze zijn er gewoon.

In een film of een game is dat geen punt.

Maar in een tekst die een rampzalige eindtijd van onze wereld profeteert, werkt dat vervreemdend. Er is een rampscenario dat zich voltrekt, en we hebben er geen invloed op.

Het verschil met de films en boeken en games is daarbij dat er in de teksten uit de bijbel geen menselijke held is.

Maar er wordt een beeld geschetst van een almachtige God die actief ingrijpt in onze werkelijkheid. De Messias komt op een wolk, bekleed met macht en grote luister.

Ook dat werkt vervreemdend, want het is een godsbeeld dat velen al lang achter zich hebben gelaten of nooit herkend hebben.

Hoe komen we dan toch van deze tot de verbeelding sprekende en tegelijk vervreemdende teksten naar de advent, naar het Licht dat we verwachten?

Het ligt voor de hand om deze teksten te lezen als een voorspelling, een profetie. Dat is een voor de hedendaagse mens lastig filter waar we weinig mee kunnen. Ik stel dan ook voor dat we voor nu het jasje van die profetie even laten voor wat die is.

Wat we onder die profetische mantel dan ontwaren is een beschrijving van mensen op de vlucht, landen in oorlog, gebieden die in vlammen opgaan, situaties waarin mensen hun leven niet zeker zijn.

Die beschrijving herkennen we wel, we hoeven de krant maar open te slaan.

Vluchtelingen in Europa, Azië, Zuid-Amerika, bosbranden in Californië, oorlogen op meerdere plaatsen in de wereld, hongersnood en diepe armoede zijn aan de orde van de dag.

Als je ze niet als profetie maar als een beschrijving leest, lijken teksten zoals uit Lucas en Zacharias te zeggen: dit is zoals de wereld eruit ziet, en er zullen tijden zijn waarop al die ellende nog erger wordt. Maar op het moment dat dat gebeurt, dan komt er verlossing.

Het lijkt een beetje op onze zegswijze dat het eerst erger moet worden voor het beter kan worden.

Ook van dit thema wordt in met name Hollywood films dankbaar gebruik gemaakt: de situatie wordt eerst zo nijpend dat er geen oplossing meer mogelijk lijkt, en dan blijkt de redding nabij.

In de realiteit kennen we dat ook.

Eerst moet de nood aan de man zijn wil er verandering kunnen optreden, willen mensen ervan overtuigd raken dat die verandering noodzakelijk is en willen ze zich ervoor inzetten.

Het is net alsof we, voordat het werkelijk menens wordt, toch het gevoel hebben dat het ons allemaal overkomt, dat we er niet zoveel aan kunnen doen.

Voor de gevolgen van ons omgaan met het milieu en het klimaat wordt al decennia gewaarschuwd. Als kind ben ik groot geworden met de slogan 'wees wijs met water'.

Het conciliair proces rondom vrede, gerechtigheid en heiligheid van de schepping leefde ook zeer in die tijd.

Maar pas nu, nu de nood aan de man komt, enorme ijsvelden aan het smelten zijn, het weer definitief lijkt te veranderen en diersoorten uitsterven, pas nu dringt het bewustzijn op grote schaal door dat er iets moet veranderen.

Het is de vraag wat er nog te redden valt.

Veranderen zit een mens niet in het bloed.

Elke verandering kost toch even moeite, even schakelen, even wennen.

Bij kleine veranderingen is dat allemaal niet zo'n punt, maar als het wat ingrijpender en dus ook ongrijpbaarder wordt, kan er flinke weerstand of spanning ontstaan.

Neem nu bijvoorbeeld de verandering die de kerken in de Nederlandse samenleving de laatste decennia ondergaan.

Er is in vrijwel alle kerken sprake van krimp, van vergrijzing, moeite om mensen te binden.

Van vanzelfsprekend onderdeel van de maatschappij zijn kerken geworden tot marginale instellingen die met moeite het hoofd boven water houden.

Ook deze ontwikkeling zag men ruim van tevoren aankomen.

Toch blijven we zitten met het gevoel dat het ons overkomt, dat we er weinig grip op hebben.

Hoe erg moet het worden voor er een kentering komt?

Als die er al komt?

Daarbij komt dat ondanks een groeiend bewustzijn en allerlei initiatieven om deze ontwikkeling een halt toe te roepen, de krimp gestaag verder gaat.

Het lijkt erop dat we in tijden van rampspoed of verandering wel kunnen extrapoleren vanuit een vroegere situatie en van daaruit kunnen bedenken hoe we de toekomst voor ons zien.

Binnen het ons bekende systeem kunnen we ons wel veranderingen voorstellen. Maar echt veranderen, en toewerken naar een heel andere situatie die veel beter past bij veranderende omstandigheden, dat is veel en veel lastiger.

De laatste jaren verschijnen er met regelmaat boekjes die met allerlei ideeën komen over hoe we om kunnen gaan met de genoemde sluipende maar ingrijpende verandering binnen de kerken.

Eén van die boekjes heet 'krimp onderkennen, hoop hervinden' van Jeffrey Jones. Dit boekje onderscheidt zich van een aantal andere in deze categorie, omdat Jones niet met allerlei ideeën komt hoe we de krimp van de kerken tot staan kunnen brengen, of zelfs zouden kunnen oplossen.

Hij probeert te voorkomen dat we in een situatie komen waarin de nood op zijn hoogst dreigt te komen, om dan maar te hopen dat de redding nabij is.

Hij zoekt een afslag, een verandering die fundamenteeler is dan hoe we doorgaans bezig zijn met het redden van de situatie.

Wat hij zegt is: we stellen onszelf al heel lang dezelfde vragen: hoe overleven we als kerk?

Hoe krijgen we nieuwe mensen in de kerk?

Hoe blijven we bestaan?

Op deze, inmiddels al oude, vragen zijn heel veel antwoorden bedacht, die in de grond allemaal gericht waren op overleven en op het binnenhalen van nieuwe mensen.

In de remonstrantse broederschap hebben we o.a. een reclamecampagne gehad, zijn er vernieuwingspredikanten aangesteld, zijn we zichtbaar in allerlei media.

Door de krimp zijn er samenwerkingsgemeenten ontstaan met doopsgezinden of NPB of vrijzinnig protestanten en wordt overal nijver gezocht naar allerlei manieren om de begroting in toom te houden.

Hoe inventief ook, het blijven allemaal nieuwe antwoorden op oude vragen.

Wat Jones betoogt, is dat het stellen van nieuwe vragen kansrijker is.

In zijn boek werkt hij een aantal van die nieuwe vragen uit.

Ik noem een paar voorbeelden uit zijn boek:

1. Een oude vraag is: hoe krijgen we mensen naar binnen? Een nieuwe vraag zou kunnen luiden: Hoe sturen we mensen naar buiten?

2. Ander voorbeeld van een oude vraag is: wat moet de dominee doen?

Een nieuwe vraag zou kunnen zijn: Wat staat ons als gemeente te doen?

3. En een derde voorbeeld van een oude vraag is: hoe kunnen we overleven?

Een nieuwe vraag kan zijn: hoe kunnen we dienen? Hoe kunnen we dienstbaar zijn? Of: Hoe willen wij kerk zijn met minder mensen en minder middelen?

Wat Jones doet, is een heel andere invalshoek zoeken voor een bekende situatie.

Natuurlijk heeft ook hij geen toverdrankje, en zijn met zijn benadering niet meteen alle problemen de wereld uit.

Intrigerend is wel dat hij een afslag ziet voordat de nood echt aan de man komt en we alleen nog maar kunnen hopen op een wonder.

Hij ziet mogelijkheden om zelf het heft in handen te houden, en niet alleen maar tegen de verdrukking in te ondergaan wat zich aan problemen aan bijvoorbeeld de kerken voltrekt.

Wat zijn benadering vaak oplevert, is dat er nieuwe energie en vitaliteit vrijkomt en dat er een andere gerichtheid ontstaat.

Als we dit verhaal koppelen aan onze verwachting van kerst, zouden we iets kunnen zeggen als: kerst is een verandering.

Er komt iets naar ons toe.

Temidden van rampspoed en ellende verwachten we Licht dat ons wil verwarmen en vrede wil brengen.

Maar zolang we dat gewoon maar laten gebeuren en het ons laten overkomen, is het de vraag hoeveel impact het Licht heeft.

Hoe zou het zijn als we de oude adventsvraag 'wat verwacht ik van Kerst?' eens vervangen door een nieuwe vraag?

Zo'n nieuwe vraag kan voor iedereen anders klinken, bijvoorbeeld als 'wat voeg ik toe aan Kerst?' Of misschien: 'hoe wordt het ook voor mij Kerst?'

Of de oude vraag 'hoe vieren we als gemeente kerst?' zou in een nieuwe vorm kunnen worden tot 'hoe dragen we als gemeente de kerstgedachte uit?'

Misschien kunnen we advent dit jaar wel definiëren als: we verwachten het Licht door nieuwe vragen te stellen.

Nieuwe vragen die nieuwe energie kunnen geven, een nieuwe uitdaging, een ander licht op de zaak. Amen.